POETICKÉ BESEDY.

(REDAKTOR: JAN NERUDA.)

ČÍSLO XL.

BÁJKY VELKÝCH

OD

ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ.

V PRAZE.

NAKLADATEL: ED. VALEČKA.

1889.

BAJKY VELKÝCH.

OD

ELIŠKY KRÁSNOHORSKÉ.

(POETICKÝCH BESED ČÍSLO XL.)

V PRAZE.
NAKLADATEL: EDUARD VALEČKA.
1889.

Tiskem dra Ed. Grégra v Praze.

Připsání.

Vám, velkým, věnuji své skrovné bajky.
  Ty nejsou vymyšleny pro děti!
Ty netřpytí se zlatým peřím rajky,
  vkus dětinný je bude haněti;
však budou-li všem velikým se líbit,
jimž věnovány — nemohu to slíbit.

Těm aspoň bajky mé se nezavděčí,
  kdož tenkrát jen se zdají velkými;
když kol vše padá, plazí se a klečí
  a skroušeně se krčí před nimi;
těm obrům náhody a víry slepé
se nepřilísá bajka, když je tepe.

Ni oněm velkým nebudou dle chuti,
  kdož panským bičem řídí doby spřež
a lačné otroky svým zlatem nutí,
  jim stavět věčnou Babylonskou věž,
vždy nehotovou, hrozící vždy pádem,
již zovou svatým společnosti řádem.

„Nejen květy, nyní plody vizte!
V makovičce natisíc —
nazbyt zrnek! má kdo víc?
Jak jste chudi všichni vy mně vstříc!
Není-liž teď na vždy vítězství mé jisté?“

Obilí mu vzdává hold svůj němý;
klásky mají zrna sic,
leč jak málo, skoro nic
proti úrodnosti makovic!
Sklánějí se máku hluboko až k zemi.

Avšak po žních — jiné účtování!
Z klasů skromných k potravě
chléb náš kyne zlatavě,
ale z máku, po vší oslavě,
po vší kráse přec jen — lektvar pro uspání!

* * *

Kytku z květů máku v plném skvění
podejte těm geniům,
jejichž plodů tresť je omámení, —
opium.

Při svíčce.

Můj kocour často mhouřil víčka
  a zrak měl plný výčitek,
as jak by pravil: „nač ta svíčka
  i toho psaní nadbytek?“

A bílý aršík poetický
  s mým veršováním mladistvým
můj přísný kocour zatměl vždycky
  svou osobou neb stínem svým.

On chodil po stole, i plála
  mi v očích jeho Nemesis!
(A zvláště jsem se jeho bála,
  když satiru jsem psala kdys.)

Kol svíčky obcházel a vážně
  svůj štíhlý ohon k výši pjal,
tak, jak by varovně a strážně
  jím hrozil: „jen si křídla spal!“

Ba pravdu měl! Neb viděla jsem
  kdys kolem svého světýlka
se zmítat zmámeného jasem —
  ach! ubohého motýlka.

Jak třepetal se kolem svíce!
  Můj kocour, usadiv se v klid,
naň mžoural z Rhadamantské líce,
  až obcházel mě hrůzy cit.

I křídla duše mé se chvěla . . .
  Mé vzlety! jaký vy jste blud!
Jak často muška pohořela,
  kdež chytrý kocour nedotknut!

Ba v motýlku jsem zřela sebe:
  můj los to, co se stane s ním!
I zírala jsem — — mráz mě zebe,
  když na svou úzkost pomyslím.

Tak blízko k světlu! Jaká smělost!
  Hle, jak to vábí, — zas a zas!
A přec mi káže obezřelost
  tak mnohých kárců spásný hlas!

Zpod lidských brv znám ony zraky,
  jež za motýlkem kocour slal . . . .
Hle, motýlův let křivolaký
  teď přímo v zkázu vrávoral!

Již vrazil v plamen, přeubohý,
  a spálen spadl před soudce!
Tu kocour vskočil na své nohy
  a spěchal k vzácné pochoutce.

Neb na všecko, co létat vídal,
  měl laskominy vrozené,
rád lapal mouchy, rád je jídal,
  a zvláště rád — ty spražené.

Tož tlapkou šlápl na motýla,
  jenž sebou škubal před skonem,
a rozmačkav jej, seč v něm síla,
  stál s hrdě vzpjatým ohonem.

Leč — jaké zadost učinění!
  Ten ohon pyšně vypjatý
tak připražil se ve plameni,
  jak bědný motýl křídlatý!

Hle, vztýčen u vítězoslávě,
  vzplál modravými plaménky;
jak motýl — sám tak zbloudil právě, —
  mně útěšné dav myšlénky!

Já tedy nejsem v světě sama
  tím hrozným sklána zákonem:
já připálím se křídélkama —
  a mravokárce ohonem.

Nač fantasii peruť stříhat,
  jež bujně letí na svůj lov,
když bez ní též se může sžíhat
  i pěšák ducha, filosof?

A jak si sžehnou ideály
  svých náruživých křídel skvost,
tak moudré flegma též si spálí
  svou morálku, ten dlouhý chvost.

Ptačí krám.

Co jich tu štěbetá, co jich tu pípá,
co hlásků ptačích ze všech stran tu hvízdá!
Však nehostí jich širostinná lípa,
a nevisí jí v loktech drobná hnízda;
    jen hleď, jen přeludu se neoddej:
        jsou na prodej!

Ó nejsou volni ve přírody chrámě,
a nevzlétají k nebi na křídélkách;
jsi, milý brachu, v dusném ptačím krámě,
a zříš je krčící se na bidélkách;
    jim zašla veselost a bujný rej, —
        jsou na prodej!

Klec na kleci se pod strop řadí v patra
a z mřížek pne se krčků řádek pestrý;
tam žlutý shlíží na modrého bratra
a šedý mrká v klícku rudé sestry;
    všech los je černý, všichni tuší jej:
        jsou na prodej!

A hlavičkám těm různým ze zobáčků
se nechce linout žádná pravá píseň;
ten pískot mdlý — toť jako šepot ptáčků,
a bojácná jej přitlumuje tíseň,
jak hrdélka by svíral čaroděj;
jsou na prodej!

Křik jatých letců, jenž tu v zmatku hlučí,
tě jímá bolestně ba jako studem,
až delší poslech rozeznat tě učí
jich nářečí, jež chápeš pěvčím pudem, —
slyš, hlásky povídají: „Nezhrdej, —
jsme na prodej!“

„Jen oceň nás! Jsou také mezi vámi,
ó lidé, myšlénky a duše ptačí,
jež po svých vzletech pochytány v krámy
se na bidélka po příhrádkách tlačí,
jak velí řád a mrav a obyčej:
jsou na prodej!

„Jest ve vás též, co zvete ideály,
to, co nám k slunci jásá ze srdéček;
ty vám tak volně, hrdě k výši vlály,
však jako my — též neunikly léček;
zob všední vábil v dol, i vpadly v něj . . .
jsou na prodej!

„Zvuk síly nebeské jim v hrdle vázne,
klec pro povzlet i pro píseň je nízká,
jim zbyl jen pípot místo mluvy rázné,
však mnohý naučil se lát a vříská, —
teu jak náš papouš, nejdráž — rozuměj —
jest na prodej!“

Oběť.

Plul Odysseus, poutník strastiplný,
a bloudil od národu k národu;
on všude, kam jej vrhly mořské vlny,
má podnes věků soucit v průvodu.

A všude, kde jej země pohostila,
jak přeješ tklivě, starý Homere,
vždy slušná hostina mu k poctě byla,
div epos tvůj se z hodů probere.

Kraj mnohý přelétlo tvé písně křídlo,
žal mnohý skrušil poutníkovu hruď;
však po klopotech nastalo vždy jídlo,
a po zoufalství přišla dobrá chuť.

Nás, plémě chabé, závisť v srdci bolí,
když maluješ nám reky hladové,
jak v širém poli pekli celé voly,
a snědli je ať napůl syrové.

Jak budí úctu hrdinové oni,
v té statečnosti dnes již nemožní!
Však ještě hloub náš obdiv se jim kloní,
jak při té chuti byli nábožní.

Neb kde jen Odysseus přeubohý
se šťastně dostal k hojné tabuli,
vždy vzpomněl tamní národ na své bohy,
a slavné oběti jim vzplanuly.

A jak ti chrabří moudře sobě vedli!
Jak chytry obětní jich spůsoby:
neb sobě přiřkli maso, které snědli,
a bohům kosti jen a útroby.

Tu oběť kladli vážně na ohniska,
by nesmrtelným ke cti hořela;
a bohové, ta stará dobrotiska,
tím byli spokojeni docela.

Ta skromnost bohů s naivností reků
mě dojímá, že myslívám si pak:
což kdyby Odysseus dávnověku
byl do Čech obrátil svůj krok i zrak!

Ó škoda, že nám nepřáno blíž moře
tam vedle Féáků kdys ležeti!
Co pěl by Homer, Odysseu tvoře,
až opěval by naše „oběti“?

My tančíme, — toť oběť; zařečníme, —
toť oběť zas; vše oběť: šprým i zpěv, —
my hlavně v oběť pijeme a jíme, —
ó my jsme v pravdě homérický zjev!

A naše božstva též jsou blahosklonná
i nežádají od svých reků víc
než oběť, při níž kouří chmura vonná
jich nesmrtelným nosům zbožně vstříc.

Též naše pouť jest Odyssea bludná!
Co krok, to slavnost, pocta nadlidská.
Ta „oběť“ pro vlasť, často nám tak trudná,
to bývá pravá oběť klassická!

Svaté zvíře.

Dvé věštců mladých, bohům zasvěcených,
  dlí v dumách při paprscích svaté luny;
zář, plodná proroctvími, do vln sklenných
  v Nil věčný pátrat mocně vábí juny.

Ta hloub teď průzračna, teď mluví divy;
  v ní tajemství snad v jasnou věsť se vtělí,
z ní věštců zrak snad vyzří náruživý,
  co němá vůle bohů mlčky velí.

Neb ve svatyně hluché nitře temném
  hněv bohů vnuknul bdělých kněží víře,
žeť božství málo ctěno v zjevu zemném,
  že chybí v chrámě svaté, božské zvíře.

Jal úžas, jala hrůza duši kněží,
  i zpytují, čí pocta v chrámě chybí,
kde čtvernohých i letců tolik střeží;
  ký tvor as bohům nad ty všecky libý?

Tu vytržený plápol horování
  dva mládce nadchnul; vyšli na výzkumy
v noc věstnou při posvátném luny plání,
  i vhroužili se v modlitby a dumy.

Sem předtucha je mocná vedla k Nilu.
Tu v jasných vlnách lesklý kapr plová,
a snítka s dlouhým trnem tkví mu v týlu,
krev z rány se mu prýští purpurová.

„Hle", věštec praví v zbožném ustrnutí,
„hle ryba ve svém němém utrpení,
jak muka svoje snáší bez hlesnutí, —
zdaž ona v očích bohů svatou není?"

To děl, když jako střela od lučiště
cos kmitlo s břehu do vln, plujíc cíle;
to připlavil se rejsek z rákosiště
a rybě na hřbet skočil potměšile.

A v týl jí sedl, zaťal v její skráni
své drobné drápky v nelítostné zlobě,
až tlamkou ostrozubou k pochutnání
jí vykousal a vyssál oči obě.

Zas ani hlásku ryba nevydala,
však sladký výděs prochvěl oba juny!
Zdeť svatost mučednická, dokonalá
jim ozářena božským světlem luny!

Tož spěli k veleknězi s věstnou tuchou,
žeť svatou němá trpělivost rybí;
svou víru zjevili mu prostoduchou,
žeť ryba svatý tvor, jenž v chrámě chybí.

A velekněz se zavřel v chrámu uitru,
tam s nejstaršími kněžími se radí;
pak modlili se celou noc až k jitru,
a modlili se venku věštci mladí.

Když vstalo slunce v lesku božské krásy,
tu rozhrnuly opony se zlaté,
i vyšel z chrámu noční sbor a hlásí:
„Ne ryba, rejsek jest to zvíře svaté!

„Ať hasnou oči, jimiž trpná chátra
chce světlo zřít, jež blaží vyvolence!
Kdo nevidí, víc věří, méně pátrá;
jen v temnu strádat učme oslepence!

„Tvor nízký, dav, ať k světlu práva nemá!
Však rejsek, který oči vyhlodává,
jež opovážně zvedla ryba němá,
ten budiž veleben, a jemu sláva!“

A mladí věštci sklonili svá čela,
jak němí, slepí, tupí pozemšťané;
zvěst slavná po krajích se rozletěla,
a svaté zvíře ctili Egypťané.

Kavky.

Hrot štíhlé věže v oblaka se ztrácí
jak v nekonečnost myšlénka
zvon pěje v blankyt slunný,
jak víc než zemské struny;
zvuk, jas i vánek, s ním však černí ptáci
se nesou věži v okénka.

Hle, sotva mlha z nočních vzletla mrákot,
již krouží kavky kolkolem;
ty dřív, než jitřní zvoní,
jak stíny kol se honí,
a z jitra do západu jejich krákot
zní veselým tam hlaholem.

Hle, létají až k zlaté makovici
a hnízdí mezi krokvemi;
tak se závratné výše,
jak s povznešené říše
zří dole drobnou, lidskou chumelici,
jak černé ptactvo na zemi.

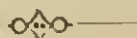
Jak svědčí sídlo, lidem nedostihlé,
jich vzdušným klopotům a hrám!
Však hejno černé pěje:
„Ba tak se dobře děje,
že pro nás lidé staví věže štíhlé,
že zbudovali nám ten chrám!“

Ó kavky, kavky, odkud jste to vzaly?
Kdo vám tam v hůře vyzradil
v té pravdivosti přímé,
co sotva sami víme:
proč lepé chrámy své jsme zbudovali
a kdo se nám v nich usadil!

Ať staví národové hrady ducha,
ať posvětí je pro bohy:
vždy po titanské práci
se najdou černí ptáci,
již nalepí tam do tepla i sucha
své nevývratné brlohy!

Buď chrám i ze zlata, a na vrchole
znak nejkrásnější se mu skvěj,
buď sto let v potu roben
a světa skvosty zdoben:
ti černí ptáci nahoře i dole
co páni zahnízdí se v něj!

I budou hlásati, že po zákoně
a věčné světa osnově
jsou od stupňů až k věži,
jak stojí a jak leží,
ty lepé chrámy zřízeny jen pro ně,
k jich prospěchu a pohově.

České Jezulátko.

Přes bělostné pláně sněhu
černé clony noc již věsí;
hledám cesty v matném běhu, —
přede mnou kol černé lesy;
temno v předu, temno za mnou,
bloudím v známém, rodném luhu,
stokrát kvapím stezkou klamnou
tam i sem jak v čarokruhu.
Těkám, chvátám do umdlení,
jest mi divno, jest mi vrátko;
jest den Páně narození, —
vyveď mě, ó Jezulátko!
Šťastnou cestu do domova
objev mi, ty božské dítě! —
Myslím, že ta zbožná slova
strhají zlých kouzel sítě.

Hle, však po mém zavolání
jaké se to dějí divy?
Z černa lesa bílou plání
blíží se mi obr sivý.
Sněhem šine širé paty,
čelem strmí ku obloze,
jeho řasné, temné šaty
šumně vlají k pádné noze.
Jest to starý obr lesa
s jehlicemi zelenými;
stepile až pod nebesa
pyšnou hlavu vzhůru přímí.
Čím se více blíží ke mně,
tím výš roste, zmohutnělý,
mocné paže zdvihá temně
v blankyt hvězdný, zlatoskvělý.
Blíže kráčí, a tu zdá se,
že si shrnul hvězdné roje
v tisíceré třpytné kráse
v černé, husté větve svoje.
Víc a více jiskří se to
jako svíce na oltáři;
na sta světel, na strom vseto,
v sněžné luhy vlídně září.
A tu vidím v zlatém jasu,
jakým kouzlem strom se blíží:
sličné dítě plavých vlasů
nese v ručkách jeho tíži.

V košiličce běloskvoucí,
boso kráčí v poli sněžném,
modrých oček pohled vroucí
sladce září v líčku něžném.
Jest to pravdou? Nevím ani, —
jest mi divno, jest mi vrátko;
k zemi se má hlava klaní,
zbožně vítám Jezulátko.
„Hlas tvůj volal“, vece dítě,
„slyšelo jsem tvoje slova,
moje světla provodí tě,
bludná duše, do domova!
Neboť táž je cesta naše:
do Čech nesu nadělení.
Pojď jen směle, nehleď plaše —
či tvůj domov tam snad není?“
Věru byl můj pohled plachý
udivením, žasem pravým!
Pravdu říci váhám strachy,
ale přece — přece pravím:
„Jezulátko nejsvětější,
to že Čechům nadělení?
Ale zdaž je ukonejší,
když nic na tom stromku není?
Svíčiček tu věru mnoho
jako hvězdic v nebes hůře,
ale věru kromě toho
ani co by zoblo kuře.“

Útrpně tu krásným zrakem
Jezulátko hlédlo na mne.
„Nebluď slepě v klamu takém,“
pravilo mi převýznamně.
„Nač bych neslo zbytečnosti
darem Čechům? Pán Bůh brání!
Hraček mají Češi dosti,
oříšků též na louskání;
ve skořápkách pozlátkových
do českého prší klína;
dosti hvězd tam papírových,
také jablek od Těšína.
Čechům také o paňáce,
o koníčky není nouze;
byla by to marná práce
hovět zas jich dětské touze!
Čeho si jen přáli sami,
vším jsem již je podělilo:
dřevěnými šavličkami
sekají už kol až milo;
bubny mají, trouby mají, —
hraní už jim není svátkem!
Ba v tom šťastném českém kraji
těžko býti Jezulátkem!
Velké děti jako Češi
odrostli již tretům takým,
oni se již nepotěší
tatrmánkem všelijakým.

Ale co jim chybí v domě
a co dávno již mě hnětlo,
to jim nesu na tom stromě:
nesu Čechům, nesu světlo!
Ať se jasná záře line
milým Čechům rodnou plání,
z křižovatky ať je stinné
vede k pravdě, ku poznání.
Nechť i v jasném světle spatří,
nic že darem nedostanou!
Ať se vzmuží, ať se sbratří,
dobývat si, co jim patří!“
S takovýmto moudrým darem
Jezulátko statně kráčí.
Kéž nám Pán Bůh v temnu starém
světla požehnati ráčí!

Pírko.

Jak? stromem třásti? Rozum se ti mate!
Dost, pro Boha i všecky jeho svaté!
  Nač násilí, nač nesmyslný kvap?
Což padavek dost neleží již v trávě?
  Ty prší, jak kdy stoupneš pod okap!
Dost! Počkej až ty plody přijdou k šťávě!
Nech stromu na pokoji s Pánem Bohem;
pryč nedočkavost, pryč ty chtivé ruce!
Toť po chlapecku, stromem třást tak prudce;
být trpěliv — toť důstojněji mnohem.

Vše pokazí, kdo tak se k čemu žene;
jeť škodno dychtění tvé přenáhlené!
  Zřím záhubu tu s bolným úžasem;
vždyť kácíš plody, jimž je teprv zráti,
  a lámeš snítky každým otřasem,
ba i sám kmen se nebezpečně klátí,

a kořen, ba ten všeživící kořen,
jejž náhle rvou tvá hnutí neobvyklá,
ten v půdě, v níž je usedlý, se zviklá,
a zhyne schvácen, uvolněn a zmořen!

Ha, stromem třásti! Neruší-li dosti
zlý vítr jeho šťastné nehybnosti?
  Což nevydán on dosti na pospas
všem rozpustilým hromům, bouře pěstem?
  Což nehrozí dost nelítostný třas
sám sebou jeho snivým ratolestem?
Což nelomcuje nezvaná v své hrůze
jím nepohoda, ať se kde chce vzala?
A ruka tvá by ještě roztřásala
tu jeho svatou pohovu tak tuze?

Ne, synu můj: toť zločin! Zanech toho,
než zhubíš plody všecky do jednoho!
  Nech, ať se sluní v slunci úsměvném,
ať spokojeně v míru blahém zrají,
  jak v poduškách ať v skrytu záhřevném
se měkce tulí a se tiše tají;
ať hajajíce, něžně kolébány,
se nabumbají teplé vláhy deště,
ať zkulovatí, zčervenají ještě
a zvolna sládnou nebem požehnány!

Ty, synu, seď a zbožně vzhlížej tamo:
co dozraje, to v klín ti spadne samo! —
  Tak otec český syna poučil,
i seděl syn a netřásl i čekal,
  strom plodný Pánu Bohu poručil
a každého se šustu vánku lekal.
Až uhníval plod každý po jadýrko;
co zbylo, doklovalo hejno ptačí;
však čeho dočkal, k útěše mu stačí,
vždyť konečně — hle! v klín mu padlo — pírko.

Strašáky.

Na veselé, mladé třešni
kývá strašák, mladík dnešní,
vyfintěný, málo k strachu,
  jak as myslí jeho druh
rozpřažený dole v hrachu —
  pravý starý černobůh.

Onen čistý, z víchů nových,
plný pentlí papírových
na své výši povětrné
  kolébá se koketně;
vrabců hejno kol se hrne
  lichotíc mu záletně.

On se čechrá, chlubně šustí,
vzhůru, dolů chochol pustí,
pyšní se, že vrabci spěšně
  k němu blíž se slétají,
klovajíce jeho třešně
  veřejně i podtají.

Radostí již neodolá.
„Milý brachu," dolů volá,
„jak jsi zhyzděn ve svém kroji!
  Ubožáku! máš to šat!
Vždyť se tě i ptactvo bojí,
  vyhýbá se odevšad.

„Pokroč, brachu, přece s dobou!
Hleď, kdo dospěl dál z nás obou!
Já jsem chlapík pramoderní:
  krása s vtipem v souladu!
Ale tací výři černí —
  ti jsou ve všem pozadu."

„Floutku!" druhý vece v zlosti;
„strašit je mou povinností!
Mou to ctí, ty větroplachu,
  když se ptactvo zaplaší!
Strašák jest tu k vůli strachu, —
  krása, brachu, nestraší."

„Bloudku!“ volá švihák s třešně,
„pojímáš to prafalešně,
neb dle moderního řádu
u lidí — jen ptej se jich —
strašáky jsou pro parádu,
pro efekt a pro přepych!

„Nuž a krása v době naší
krásou jesti jen, když straší.
Dvě to divné pravdy sice,
mocné však jich proudění:
prvé nejvíc v politice
a té druhé v umění.“

Amphisbaena.

„Je z třídy plazů
ten divný tvor,“
dí žákům professor
a ukazuje zvíře na obrazu.
„Jest barvy neurčité, skoro žádné,
jest líný, sotva tělem vládne,
že nevíš, jest-li mrtev nebo živ;
jen do něho když něco vrazí,
pak stane se ten div,
že trochu dál se s místa plazí.
Leč někdy leze v před a jindy v zad;
kým směrem, nelze po pohledu
hned ani rozeznat,
neb hlava, ač to ústroj nejvyšší
a sedí v předu,
přec od ocasu dost se neliší;
tak zvíře zdá se dvouhlavé — a zase
spíš dvouocasé.
Však měj si deset ocasův a hlav,
či buď si kusé, bezhlavé,
ba nechť je ho jen půle:

tím as by nezměnil se jeho mrav;
to zvíře obojetné, loudavé
je bez vší vůle
jak chabosť vtělená, jež nemá meze;
tož nikdy arci nikam nedoleze.
Jeť v horkém pásmu plaz ten doma
a nazývá se amphisbaena!
Tož bude nám hned povědoma
i česká skladba jeho jména?
Nuž, kterak po česku by as
měl býti nazván tento plaz?
Kdo z třídy název český teď mi poví?
Vždyť naše pravá česť
a přední chlouba jest
přec v ryze českém názvosloví.
I svojíme si ze zásady
ves cizokrajný hmyz a hady.
Nuž tedy, plaz ten — amphisbaena!
Což nikdo nedá našeho mu jména?
Dám na to čas:
ten plaz?...
Aj Češi, Češi, zčeštěme ho tedy!
Dím: amphisbaena! Ptám se naposledy:
co jest to po česku? Nu mluvme přec, —
vždyť jest to česká naše čestná věc.“

Padánky.

Zabujel jesenní vítr a svistí,
kývaje hlavami štěpů;
bázlivě šepotá schnoucí jich listí
za jeho svižných rázů a tepů.

Šumno a skočno tam ve stromořadí;
vítr mi připjal svá křídla,
mává mi pláštěm a cuchá i hladí
vlas můj i stromů temena zřídlá.

A jak jim protřásá koruny chvělé,
na klobouk něco mi ťuká,
v plece mi klepá i v trávu se stele,
v cestu se koulí, pod kroky puká.

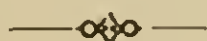
Padejte, padánky začervenalé!
Sypte se, není vás škoda!
Zdáte se, nejste však pravé a zralé,
pod líčkem pyšným červík vás hlodá.

Vítr jak soudce, jenž úchvatnou řečí
otřásá svědomím zloby,
proniká stromy a pád váš mu svědčí,
že jste jen chabé, líčené hroby.

Dolů, jen dolů, jak v tance ty chvatné
čiperný vítr vám hude!
Dolů, co nezdravé, klamné a špatné,
ať jen, co ryzí, nahoře zbude.

Tvrdé a hořké, však pevné to ještě,
zdravou co silou tam kyne!
Padánky, pršte jen mihotem deště!
Předčasná pýcha větříkem hyne!

Dolů, co nezdolá v čilejším hnutí,
nechť to má lžibarvu růží!
Mocný duch času i vás dolů nutí,
padánky zásad, — chabí jich muži.

Kocour a já.

Knihu zavírám, však obsah její
před duší mi plane jako živ!
Rozplameněn vlastenskými ději
mocnou pýchou pne se každý čiv.

A jakž ne? Vždyť naše jest, ba naše
rekovná ta, mužná minulosť;
syny jsme . . . V tom stranou hlédnu plaše,
neboť přisednul si ke mně host.

Toť můj kocour. Nuž, mně nepřekáží.
— Přede mnou se stará sláva skví,
stará chrabrosť pouta ducha sráží,
stará volnosť hlásá vítězství!

Cítím, v jakou velkosť rozplanul se
žárem přesvědčení lidu tlum,
za myšlénku když . . . V tom silně hnul se
kocour můj a vyrušil mě z dum.

Lízal sobě náprsenku bílou. —
Se zápalem vnořuji se zas
v boje za pravdu, jež strašnou silou
Čech kdy svedl, světu na úžas!

Duch můj v činy hřímavé se ztápí,
jež až k nám ... V tom do mne trklo cos;
kocour v zubech cídil svoje drápy
a pak myl si tlapkou tvář i nos.

K smíchu zvíře! — Tepny však mně tlukou
vážným, hlubokým teď rozruchem,
horké čelo opírám si rukou,
moře ohně plá mi nad duchem.

Odkaz předků sálá to v mou duši!
Otců nadšení ... V tom co to zas?
Kocour, pilně šoustaje si uši,
hlavou při tom vrazil do mne as.

Ještě nejsi hotov s toaletou? —
V tom již přestal, usadil se tich. —
— Ano! setbu, duchem otců vsetou,
uzříme my vzrůsti z českých lích!

Vždyť jsme vnuky, dědici těch obrů,
jejich krev i síla hoří v nás,
zrozeni jsme k slávě, k světlu, k dobru, ...
Tu v mém ohni — proč mě přejel mráz?

To můj kocour, přituliv se ke mně,
marniv, spokojen a uhlazen,
jal se přísti blaženě a jemně,
a ten hrkot byl tak výrazen . . .

Vrčel tak, až připadlo mi v mihu,
žeť mé extáse to ozvěnou!
Žlutým okem šilhal na mou knihu
s pýchou samolibě zkojenou.

Kniha zavřena, však v purpur desky
žlutý zrak se dlouze zadíval;
stříbrem vytlačen tam lev byl český — —
kocour, věřte! naň se usmíval . . .

Žlutý zrak mu pod přivřeným víčkem
na mne zasvítil, as jak by děl:
„Přec je znáti, že jest lev mým strýčkem?
kdož by podobnosti neviděl?“

— Ba, až příliš jasně zřím tu shodu,
plna nevýslovných pocitů!
Kocour — kocour ze lvího jest rodu,
my pak — my jsme vnuky Husitů.

Mlunný úhoř.

Na Olympu visí chmury;
Joviš dnes má zlosť.
„Opovážné, zemské stvůry!
Naučím vás, brát mi s hůry
blesk, můj přední skvost!
Hle, co pýchy je v té chásce!
‚Dej nám oheň!' Až jsem žasl!
Jak když hejsku na procházce
doutník zhasl!

„Dám jim oheň hříčkou, která
spokojí je snad."
Smál se pod vous, v ruku bera
kůži, z níž se svlékl včera
Aeskulapův had.
Snopek blesků v koutku čadil;
Joviš vzal je, rozharašil,
jeden vyndal, v kůži nadil,
potom zašil.

„Tu jej máte, oheň živý!“
Zasmál se — a plesk!
Na všetečný svět ten chtivý
s olympické shodil nivy
v kůži všitý blesk.
Vystřiklo to, v řeku spadlo,
sic by se to propálilo, —
ve vodě to trochu schladlo,
naskočilo.

Čerstvě se to prohánělo
jako doma hned;
úhledně to zmohutnělo,
dostalo to hbité tělo,
hladké jako led;
ploutve, žábry rostly tomu,
svaly mrštné jako struny, —
stal se z Jovišova hromu
úhoř mlunný.

„Toť můj bičík,“ Joviš vece,
„na vás vhodný trest!
Vždy ať pluje v žití řece,
ať vás bije v chabé plece
jako žhavá pěsť!

„Tam ať sebou šumně hází
podšitý můj blesk,
mámivé ať jeho rázy
směšně bouřně doprovází
věčný třesk a plesk;
pro zlost ať vás mrská všude
švihem chlubných mravních dutek, —
chyťte ho však, — a co zbude?
Skutek utek!“

Muška.

Mám starou lyru, leží pohozená
tam v koutě mlčíc, ani nezastená;
mám chmury na duši, a od těch dob
má lyra ztichla jako hrob.

Jen jedna struna na ní osiřala;
ty druhé, jako by si vlasy rvala,
ty visí strhány a lehly v prach,
a na nich rdí se rezu nach.

Jeť tlustý pavouk dědicem mé lyry,
ten sedl na svůj majetek pln víry,
že moudře určil jej tam pánem los;
hle, líp než já tam přede cos.

On utkal jako z kmentu hebkou roušku,
kus mistrovský to, vtipu svého zkoušku;
však na tom přestal, v klid se usadiv,
a prachem zčernal jeho div.

Teď pavučina lyru halí v smutek,
a jak by propadlý byl písek sutek,
již na vždy zdá se němé smrti v lup
mé lyry bezživotný trup.

Jen černý pavouk tam, ač beze hnutí,
ten žije dál a černé plány kutí,
a muška-li mu v sítě zaletí,
i ta je smrti obětí.

Však někdy muška na strunu tam vrazí,
ta zachví se a zazní, až to mrazí,
a duchovitý, divný její hlas
v mou paměť zvučí zas a zas.

Jeť duch můj roven mrtvole mé lyry;
ty slabé struny sladké, mladé víry
v něm pukly, — zbyla silná, jediná, —
ta česká, vroucí, dětinná.

Však na mé duši jako na svém trůnu
si pavouk sedl, opředl mou strunu,
tu plnou, hlubokou a sváteční, —
a tkal jí závoj smuteční.

I sedí pavouk posupný a tmavý
a čihá na kořisť jak démon dravý,
až zabloudí-li v jeho předénka
snad hloupá muška — myšlénka.

I čekal pavouk v zasmušilém studu,
až muška v síť mu vlétla v slepém bludu,
a tetelíc se než tam umřela,
jak ze sna struna zazněla.

A její zvuk tak duchovitě vážný
mi v prsou zavolal jak výkřik strážný,
a víc než dithyramby pěvců všech
mě roznítil ten tichý vzdech.

Teď každá, každá muška myšlénková
mi udeří v tu jednu strunu znova
a každá tklivý zvuk ten obrodí,
jenž mému světu vévodí.

Ba jsem již sama muškou v síti jatou
a tepám křídlem v českou strunu svatou,
síť smutku rvu, — čím víc to zabolí,
tím hlouběji to hlaholí.

Kritika na číhání.

Jsou na číhání, z města host a hajný;
  svou pušku každý drží nabitou.
  (Host jinou ještě zbraň má ukrytou
      a náboj tajný.)
Teď oba mlčí! nač tu dělat povyk?
Rtem tiskne hajný dýmku, druhý šťovík.

Kol vůně lesní v opojivé síle
  vlá zlatým, teplým dechem v stinný dol,
  však po zvěři ni stopy kol a kol;
      ó dlouhá chvíle!
Až měšťákovi mdlá již mysl klesá;
tož lehnuv na znak slouchá zvukům lesa.

V sluch vane šepot listů, bzukot muší,
  jak moře houpavé, jež uspává.
  Slyš, jiný zvuk v to náhle pohrává
      a snivost ruší;
to z dálky, potom blíž a výrazněji
se zvláštní, plnozvuké trylky smějí.

To nejsou útlé flétny hudby ptačí
ni laškující její housličky;
byť sebe jásavější písničky
a sebe sladší
se z hrdélek tak drobných proudem lily:
tak zvonivě by sotva hlaholily.

Toť chvění hlubších, silnějších je hlasů,
toť rokotání strun je mocnějších;
tu v altu se to vlní jako smích,
tu bublá v basu,
jak studánka když v mechu hrčí hlasně;
tak zní to tajemně a přec tak jasně.

Zde — tam, tu — onde, — les byl toho plný,
až celý vrkal, trylkoval a hrál!
Host zívnul si a hlédl na močál,
kde líné vlny
mdlý potok stavil, bylím poloskrytý,
než dál se lesem plazil, bahnem sytý.

I vzpružil měšťák vtip a jazyk slabý
i pravil, vyrván sladké dřímotě:
„Jak protivný jest v lesní samotě
ten skřehot žabí!
Mne málo co tak ve přírodě mrzí,
jak řehtaček těch koncert směšně drzý.“

Však zamhoural naň hajný s pousmáním.
„To myslíte, že žáby řehtají?
Ten koncert hrdličky nám dávají
svým cukrováním!
Jest jich tu plno ve smrčí a v doubí.“
Náš esthetik, jak spal by, dýchal z hloubi.

Týž číhal s přítelem pak v témže lese.
„Slyš!“ nadšen dí, „mne nad zpěv slavičí
to něžné cukrování hrdličí
vždy mile tkne se
a v říši poesie vždy mě vábí!“ — —
— — Jen, brachu, nejsou-li to teď zas — žáby...

Velbloud biblický.

Kol poušť a noc, však vlídno na oáze.
Zde postanuli na své dálné dráze
mdlí poutníci, a jako v tichém stánku
zde pod vějíři palem ždají spánku.
Jest lunojasno. Čarovně i krásně
noc kouzlí v paměť Firdusiho básně;
jeť sladko chvíli, po řeřavé pouti,
než sen vše zastře, v dumách oddechnouti.
Bdí malý hlouček ještě pohromadě:
kněz, jehož oko blouznivě a mladě
zří palmu jinou — palmu mučednickou
vlát nad svou hlavou; missii on britskou
chce dohoniti na stanici její;
blíž něho učenec, jenž prospěšněji

než věroukou sloužiti chce světu,
neb výzkumnou on následuje četu,
jež vypraví se do Afriky středu;
on nezná cíle nad německou vědu;
dál sedí Turek na zkřížených nohou,
a za ním postavu zřít přeubohou, —
toť černoch ššedivělý v zotročení.
Pak jest tu poutník, o němž známo není,
čím jest, kam chce a jaké jeho losy;
on kaftan bídný, roztrhaný nosí,
a právě teď, když měsíc jasně svítí,
vzal jehlu, navlék nit a jal se šíti,
by žebrácký svůj kaftan trochu spravil,
a při tom chroustal česnek. Tak se bavil,
že ani neznamenal v horlivosti,
jak vedle něho, v krotké důvěrnosti
se v poklid složil poutník ještě jeden:
toť obr velbloud, jenž byl Turkem veden
a nosil přerůzného zboží tíhu.

Kněz na klíně měl rozloženu knihu,
již ozářilo na černém tom rouše
tak bělojasně plné luny světlo,
že by se z ní, jak ve dne, krásně četlo.
Toť Nový Zákon; právě u Matouše
byl otevřen. A pod klenutím palem
kněz mladý s pohnutím a se zápalem

hned missii svou počal žádostivě;
on nečetl, on z paměti své živě
a zaníceně, s přesvědčením žhavým
teď svatá slova hlásal: „Opět pravím,
ba pravím vám: i velbloudu je snáze,
by skrze jehelní on ucho prošel,
než boháči, by po své zlaté dráze
též nebeského království kdy došel."

„Tak? Hezky!" zvolal ten, jenž kaftan látal.
Byl rozzloben, neb se svým dílem chvátal
a nemohl vzdor jasu lunné noci
nit v ucho jehly vpravit živou mocí.
Však vedle něho se žasnoucí duší
se pohnul velbloud; ostřil tupé uši,
vzpjal hlavu k výši, nozdry slídně šířil
a blýskajícím okem zkumně mířil
tam po té jehle, po té hračce malé,
jež ouško má — div očím lidským znalé!
„Jak? že bych prošel? — Já, té jehly uchem?
A což as vadí na lakomci suchém —
jeť pán můj také boháč — nuž co vadí,
by vychrtlý, jak prázdná kůže hadí,
se vsoukal nějak do té modré výše,
dost široké a volné, mnohem spíše
než já, s tou horou na vypouklém hřbetě,
já v ucho jehly! Vždyť přec není v světě

již tloušťky nad tu moji nemotorné!
Já chuďas, jenž jsem zrozen křiv snad z trestu!
A člověk rovný, podoby tak vzorné,
ten že by neměl najít k nebi cestu?“
Tak dumal velbloud, všecek jatý žasem;
pak zapomněv se, pravil plným hlasem:
„Ta věta v knize — ne, ta pravdy nedí!“

A všichni tam, kde velbloud ležel, hledí;
však že to příliš nepodobno víře,
by mluvilo tak směle hloupé zvíře,
tož mysleli, když hlédli v onu stranu,
že děl to ten, jenž látal na kaftanu,
a k odpovědi každý hned se chystá.
Dí nejdřív učenec: „Jeť pravda jistá
v té větě; velbloud jehlou projde spíše
než boháč *proto* do nebeské říše,
že říše nebeská jest bajkou čirou!
Neb kdo své kosti složil v zemi syrou,
ten nevzkřísí se duší v život věčný;
ať boháč, chuďas, — země zpět ho nedá.
Jeť nesmrtelnosť klam jen krasořečný,
a všecky mythy zvolna zruší věda.“
On pyšně, pohrdlivě hlavu zvedl,
an mladý kněz se zatřásl a zbledl.
„Když Pán chce, projde velbloud jehly uchem,
však nikdy *pyšný* do nebe! Jen prostí,

jen pokorní jdou k věčné blaženosti,
jen chudí statečkem a chudí *duchem!*
Jeť věda stéblem topícím se v moři!
Jen Pánu, jenž ví vše, se křesťan koří."
Kněz pokáral tak hrdosť učencovu,
a hle, i líný Turek jeho slovu
rád přisvědčil. „Ne, není to jen báji!
Ta kniha pravdu dí. Neb vede k ráji
most hrozný, úzký tak jak ostří nože!
A boháč, zvyklý z rozkošného lože
jen po kobercích měkkých kroky vléci,
ne, nedovede most ten děsný ztéci.
Ráj na zemi měl boháč, — nás jen chudé,
kdo strádáme, ráj věčný blažit bude."
Hle, zajiskřil zrak černochův té chvíle
a zablýskaly zuby jeho bílé;
též on, ten rob, jenž po věk nucen hrýzti
jen němě úzdu otroctví a hany,
tím rozjařen, co slyšel z knihy čísti,
teď vypustil hněv dávno nastřádaný.
„Tak jest to pravda!" odvážil se říci,
„Tak musí to být pravda! Boháč dravý,
jenž kupuje, jak datle, lidské hlavy,
on, padouch proklínaný stotisíci,
jenž směl zde sám jen hřešit, sám jen soudit,
on nesmí, nesmí do nebe se vloudit!
On, jenž se válel v zločinném svém zlatě,
ať patří peklu od hlavy až k patě!"

Tu vyvstal ten, jenž kaftan ochátralý
byl zašíval, i druzí prudce vstali,
neb otrhánku v líci četli zjevně,
že vyzývavě, posměšně a hněvně
jim ve tvář něco vmete ku potupě.
„Nu, dobrou noc!“ děl prskaje a supě,
„já přeji pánům líbezného snění
po krásném, křesťanském tom poučení.
Já jsem jen žid; však moudrosť, duší mana,
mi vzácna od Turka jak od křesťana,
a nezapomenu, co páni ráčí
tak šlechetného smýšlet o boháči,
neb trochu též to padá na mou hlavu,
ač mám jen čtyři lodi ve přístavu
a v Kahýře své nepatrné sklady,
též v bankách evropských — nu, trochu všady,
jak pravý chudý žid, jenž v potu líce
se pachtí, aby děti měly více.
Nu, spěte sladce, dobrou noc vám přeji.“
I jde k své houni. — Zraky všechněch zejí
teď dokořán a sledují ho svorně.
„Nuž dobrou noc!“ mu každý přeje dvorně
i kloní se, an žid kol něho kráčí.
„Ach odpusťte ta slova o boháči!
My nevěděli, ani netušili,
s kým máme česť!“ — A černoch zarputilý,
jenž v peklo proklel boháče v tu chvíli,

teď podlézavě býčí krk svůj chýlí;
i Turek se svým děsným k ráji mostem
se tupě sklání v ponížení sprostém;
kněz blouznivý, jenž Pánu jen se koří,
a pyšný badatel, jenž nebe boří,
plec ohýbají s uctivostí chutě,
žid boháč když jde kolem na své kutě.
Tak stáli s vážně skloněnými čely,
až uhnízdil se žiďák ošumělý,
a každý z nich, své zraky spustiv k zemi,
tak vzdával milionům hold svůj němý.

I povstal velbloud jako hora z hloubi.
Noh jeho dlouhých zohýbané klouby
jak sáhovky se rozkládaly zvolna;
vzpjal hlavu vzdorně, ale trpkosť bolná
mu plála v očích. „Vím již,“ zařval vztekle
v to ticho pouště, strašným zvukem zleklé,
„vím, proč i velbloud jehlou provlékne se
spíš nežli boháč v nebe dostane se!
Klet, nosit hrb svůj na svém vlastním hřbetě,
zřím, v čem jest kletba boháčova v světě:
on lidi, s rovným hřbetem narozené,
kam kročí, hrbí, plec jim hnusně klene,
jak na těch všechněch moudrých zde se vidí:
kde boháč jest, hned velbloudi jsou z lidí!
Tak před penězi člověk záda křiví,

že snad i v nebi všichni spravedliví
by zhyzdili své nadpozemské oudy
a změnili se také na velbloudy!
A proto boháč vyloučen je z nebe."

Tak velbloud poučil a ztišil sebe.

Velbloud světský.

Když ráj se zavřel na vždy za Adamem,
  tu vystřízlivěl každý živý tvor;
dřív opojený sladkým sebeklamem,
  teď věděl, byl-li sláb či chud či chor;
had našeptal všem o poznání sliby,
a nejdřív poznal každý, co mu chybí.

Kdys u jezera postál velbloud šedý;
  byl marniv, skoro jako člověk jest,
a když tak na hladinu spustil hledy,
  zřel obraz svůj, — ach co to za bolesť!
Zřel postavu, jíž v zrcadle se zděsil,
a v srdci skrušen, smutně hlavu svěsil.

On vzdychal, vzdychal tak, až dech mu vyšel;
  byltě příliš nenadálý jeho žal!
Tu namanul se člověk, vzdechy slyšel
  a licoměrně velblouda se ptal:
„Co jest ti? Nářek tvůj mi k srdci sáhá;
hleď, pláči s tebou! tak mě soucit zmáhá.“

„Ó člověče ty dobrý!“ velbloud vece.
„Jak bych se hořkým žalem nemořil,
když každý čtyřnožec má rovné plece,
jen mne tak bídně Pánbůh zpotvořil!
A proč to? Nikdo neví na mne hany;
jsem počestný a přec tak znamenaný.“

I vzdychal zas, jak scirocco když věje;
a člověk lahodil mu s pokrytstvím:
„To každý ví, že křivda se ti děje,
a bylo by to pravým nelidstvím,
v té podobě tě na vždy pozůstavit;
co Pánbůh zkazil, člověk může spravit.

„Já narovnám tě, můžeš být zas hladký, —
já zatlačím tvůj hrbol, dokud čas!
Tvým plecem svěřím nejdražší své statky,
jsou těžké, ale zvykneš záhy as,
být tíhou hněten. Když si nepolevíš,
tím dřív jak žirafa se štíhlý zjevíš.“

„Jak žirafa? tak štíhlý a tak sličný?“
Tak velbloud rozradován provolal;
co smích teď zvučel pokřik jeho ryčný.
On lákavému slibu nezdolal,
on sklonil šíji, nohy k zemi smekl,
ba prose o své břímě, v prosbě klekl.

I naložil naň dobrodinec člověk
  svou ženu, děti, lože, nástroje,
zbraň, krmi, vše co měl. A velbloud po věk
  teď nosí tíže, nemá pokoje
a věčně slouží člověkovu sobství.
Tak marnosť, vizte! zavedla ho v robství.

Co divnějšího však: že mnozí jiní,
  ač bajka varuje jich upřímně,
též po příkladu velbloudovu činí
  a na kolenou prosí o břímě,
a z marnosti si dají naložiti
dnes ženu, — jindy otroctví a bití.

Bílý osel.

Ne socha, — osel stojí u rybníka;
 jak z mramoru jest bílý!
Strýc jeho šedý s bečkou vody hýká
 a táhne ze vší síly.

„Tu přece vidím, to žeť osel pravý,“
 tak bílý dumá o něm;
„však já, čím já jsem? Nejde mi to z hlavy!
 Jsem labutí? či koněm?

„Mám podezření, tuchu přetajemnou,
 že nejsem oslem zrozen!
Vždyť ondy hrabě, když se potkal se mnou,
 dal žrát mi — vinný hrozen!

„Toť důkaz přece! Slyšel kdo, že kdesi
 jsou oslům hrozny pící?
Či comtessy se oslům na krk věsí?
 Já rdím se až, to říci . . .

„Ta malá Zoé, kdekoliv mě spatří,
mou hlavu k sobě shýbá, —
ne na ráz jeden, na dva ani na tři,
však tucetkrát mě líbá!

„A gouvernantka — — tajnosť mezi náma! —
Ta hoří, jak ta malá!
Či zmýlí se tak vzdělaná kdy dáma,
by osla objímala?

Já ondy s fioriturou, jak se říká,
jsem pěl . . . nu, píseň hezká . . .
a tleskali mně! Či, když osel hýká,
snad panstvo s gustem tleská?

„Pak jeden dandy zkoušel zpívat po mně,
však mohl se s tím schovat!
Nu zdaž by nedovedl, ptám se skromně,
snad s oslem konkurrovat?

„Či snad by měli domácí i hosté
tak všichni osla v přízni?
Jeť osel zvíře ubohé a sprosté,
a jeho los jest trýzní.

„Hle osla! Týrají ho nekřesťansky
tou těžkou vodní kádí!
Já osel nejsem, já si hovím pansky
a hodlám užit mládí!

„On táhne, — bit jest; já jen tropím kousky, —
mne každý hladí, laská;
mně leckdo podá v hrsti cukru, housky,
já mlsám, až to mlaská.

„Já oslem? Činím zcela jiný dojem —
a zvláště na cit ženský;
mám zcela jiný o životě pojem
i význam společenský.

„Mám zcela jiné v světě postavení
i také jméno jiné;
pan kaplan, žádán pro mne o příjmení,
děl: ať *‚král Midas‘* slyne!

„Nuž, věřil bych, i když mě králem zovou,
že jsem, co tam ten šedý?
Však domněnky mé v nejistotě plovou,
a nevím, čím jsem tedy!

„Ať čímkoli, však oslem nejsem jistě!
I mojí pleti krása,
tak bělostné, vždy umyté tak čistě,
že nejsem oslem, hlásá.“ —

Tu malý vrabec, umouněný smolík,
v své všetečnosti známé
mu odpovídá: „Já ti povím tolik,
co všichni cvrlikáme.

„Tys osel! Že tě velebí a slaví
a hýčkají a krmí,
tím splést se nedej! Neboť od tvé hlavy
dvě oslí uši strmí.

„Tys osel, ne však osel obyčejný,
neb výhodou ti jesti,
žes bílý! Slovem, mezi oslů hejny
tys *osel, jenž má štěstí.*“

Medvěd.

Svit jara zlatí kouty šedých ulic
i slepá okna, začazené krámky.
Již vlaštovice, pod střechu se tulíc,
své hnízdo lepí na kouzelné zámky,
jež ze starých jsou domů sčarovány;
vždyť víla Radosť nyní v každém sídlí,
vždyť vlétá v jejich otevřené brány
zvěsť o blahu jak zázrak zlatokřídlý.

Hle, úsměv letí uličkou tou těsnou,
a kdož ví, jaké tužby za ním vlétnou!
V to dusno svěží vítr dýše vesnou,
v to ticho náhlý šumot s bujnou flétnou;
hle, všecka okna — jako hradů střílny —
jsou číhajících plna. Hlahol roste;
pan mistr, zvědav, vyskočil si z dílny:
co se to blíží? jací jsou to hosté?

Ó jaro, jaro, dobo tažných ptáků!
co se to hemží ve tvé hravé záři?
Hle, po uličce dětí jako máku,
a v prostřed roje — hejsa! medvědáři!
Hrá na píšťalu, kráčí odměřeně
ten snědý Rumun s ženou otrhanou,
a chlapec opičku má na rameně;
ó šťastná okna, pod kterými stanou!

Již postanuli u zahradní zídky,
s níž střemcha kučery své vonné spouští,
a přes niž hledí růžolící dítky
jak tulipánky pod šeříku houští;
tam šplouchá voda v škebli staré kašny,
déšť slunných jisker zlatem od ní stříká;
teď žena tamburinu vzala z brašny,
a Rumun za provaz rve tanečníka . . .

Rve vzhůru jej. Kol zvučí ptáčků trylky,
všem jest tak volno, každý zrak se směje,
všem veselosť hrá v taktu každé žilky,
vždyť slunce májové až v duši hřeje!
Tu letí žert, tam šuškot dovádivý,
tu skočí vtip, tam odveta jej lapí,
a v smíchu, zpěvu, jasu medvěd sivý
se nechtě zdvihá na své zadní tlapy.

I tančí, — s kruhem v nozdrách, s kyjem v týle,
a na ten opičku mu posadili;
on tančí dál, a mně se zdá té chvíle,
ten medvěd jatý, těžký, zasmušilý,
když otrocky se v skočné šprýmy nutí,
v té svojí mračné směšnosti až děsný,
i s černým stínem pitvorných svých hnutí
že náleží v ten slunný obraz vesny!

Ba zdá se mi, že bez něho zjev jara
by necelý a vadný byl i lživý!
Vždyť rozkoš věčná, stotisíc let stará,
se vlastní, sladké, žhoucí síle diví,
a nevěřil bys ani v pravdu její,
stín kdyby černý ve tvé duše tísni
se nerozhoupal k medvědímu reji
a nemručel si vzdorně k jarní písni.

Klasy.

Hle, z trhliny mraků své paprsky tasí
  žár slunce tak plamenně žhavý,
že pod jeho zážehem zrající klasy
  jen pokorně kloní své hlavy,
a prahnoucí stébla když poledne dech
  ten horký jim ku zemi sníží,
tu tiše, že sotva to postihne slech,
  dí klasy: „Jen přimnož nám tíži!
Jen porážej ohněm nás v jistý pád!
Ať klesáme mdlobou: my chceme zrát!“

A kolkolem z nivy tu další, tu bližší
  zpěv ženců se vesele roní,
však nežaté pole se chvěje, kdy slyší,
  jak srpy tam šustí a zvoní;

v něm živě se ohlíží po klasu klas,
  až v objetí jaly se hebce,
a hedbávným šelestem vane jich hlas,
  jenž svorně a výmluvně šepce:
„Jsme hotovy ku žni, jen sečte nás!
My čekáme srpu a kosy ráz.“

Tam do širých vrat jede s dvojspřeží hnědou
  vůz vysoko vystlaný snopy,
a cepy tam důrazně svoji si vedou;
  kol v ticho jich přízvuk se topí,
a souměrně vážný jich počtverný tluk
  jak pevného srdce zní tepot;
z lih zlatého pole se zvlňuje zvuk,
  to klasů jest pohnutý šepot:
„Jen svažte nás v pouta, jen tlucte nás!
My oddaně ztrpíme cepů ráz.“

Dál v útulné jamce, z níž na špičkách lehce
  se vypjaly zvědavé jívy,
kam potok jak bělouš se vrhá i řehce
  zpod bujné i zpěněné hřívy:
tam zpěvavě tluče i tluče vždy mlýn,
  té krajiny slavík to sivý;
však pole hrá měňavě v zlato i v stín,
  a šuměním klasy se diví:
„Proč váháš? Jen srdnatě nás tam zdrť!
My radostně půjdeme v takou smrť.“

Slyš — jásavý pokřik a zpěvánky zvučné,
  hřmot vozů v to s dupotem koní,
zas tronby a flétny zní v intradě hlučné,
  prach valí se, rolničky zvoní;
hej! vesnické svatby to pyšný je vjezd
  tam v bělavé přespolní chaty;
a z klasů jak žalmem pak slyšeti jest:
  „Z nás palte chléb radosti zlatý,
v žár peci, nám k veselí, vhoďte nás,
v smrt za hody lásky — byť dvou jen z vás!“

Legenda o holubici.

Šel Ježíš městem svatým. Tlupy lidu
  kol něho vosím rojem hlučily;
vždyť pak to bylo svaté město Židů,
  a ti tam, jak jim svato, kupčili.

Šel v dumách božských. Kráčel kolem chrámu,
i vzhlédl v něj a zastavil svůj krok;
hle, v předsíni tam krám byl vedle krámu,
  a lácí překřikoval soka sok.

Ten měnil mince, — papíry-li také?
  (Krom chrámu tenkrát bursy neměli.)
Zdaž bylo zlato, stříbro ledajaké
  či dobré, jakž bychom to věděli?

A jiní měli rozstavené klece
  i posady, v nich živé zásoby, —
to ku obětem pro židovské žrece
  tam prodávali bílé holuby.

Tak vrkalo to, cukrovalo kolem,
  až holubníku chrám se podobal,
a každý prodavač si za svým stolem
  zval kupce, stříbrem cinkal, šachroval.

Syn Boží žasl. Hněv i lítosť velká
  mu srdce sevřely; on vkročil v chrám
a zvolal: „Zdaž tu každý kámen nelká,
  že svatý dům se změnil v mrzký krám?

„Pryč odtud, chrám kdož hanobíte podle!
  Zde Bohu jen se národ klanět měl,
však on se klaní nejvšednější modle:
  zisk nízký jasnou síň tu pozatměl!

„Pryč odtud všecky šalby vaše klaté!
  Pryč! syn vám velí mocí otcovskou!
Dům velebný, stan modlitby to svaté
  jste proměnili v peleš lotrovskou!“

Tu v žáru svého posvátného bolu
  jim nectné krámky hněvně pokácel;
tam koulely se mince s padlých stolů,
  tu klecí houf se na zem spotácel.

A roztříštila posada se mnohá,
  z níž holubi se rozletěli ven.
I přišli kněži, vzývajíce Boha,
  neb strach byl patřit na ten soudný den.

Již prchli prodavači se svým zbožím,
  a mezi troskami již pozbyli
jen zkamenělí kněži v domě Božím
  i nevěděli, co by mluvili.

Chuť měli reptat, báli však se Krista;
  tož stáli jako němí sloupové.
V tom, ejhle! létla běloskvoucí, čistá
  k nim holubice s klenby chrámové.

Tam zabloudila z klece pohozené
  a kolem stropu oblétala v kruh,
i byla podoby té vyvolené,
  té spanilé, již mívá Svatý Duch.

Ta zašuměla po mlčícím chrámě
  teď veleknězi židovskému v plec,
i sednuvši mu na trnoucí rámě
  mu šeptla: „Nuže, poděkuj se přec!“

Pryč ulétla. Kněz udiven zřel za ní,
pak přehlédl své druhy kolkolem —
a teprv chápal. Teď se Kristu klaní
a praví s nevylhaným zápalem:

„Měj naše díky, pane blahosklonný!
Ach odpusť, že jsem v pomoc nespěchal!
Měj dík, žes vyhnal prodavače ony —
a nás jen samy žes tu ponechal.“

Koník luční.

Hle, louka bujná, vysoká i zkvetlá!
jak malý prales, plný vil a bájí
se kmitá ve hře stínů svých i světla,
a slunce lesk až ke dnu proniká ji;
v dál po povrchu vlny zelenavé
se zvedají a hloubí v zlatojasu;
jak plachta bílý motýl po nich plave,
a lehký oblak medyňkových klasů
vlá průzračně i jemně nade květy,
jež bíle tu jak pěna vlnu čepí,
tam zlatem svítí jako hvězdné čety,
jež moře zrcadlí. V té luzné stepi
co krásy a co poesie všude!
co vše zde září a co vše zde hude!
Luh celý prokvetlý je věnečenkou,
tou bělorůžnou jako líce děví,
a zevšad hudbou zvonivou a tenkou
to zní jak nejútlejších šotků zpěvy;

sbor věje v změnách tichých a přec hlasných,
tu střídají se mistři a tam učni, —
to po všech kvítkách, tmavých nebo jasných,
si v skoku vzletném zpívá koník luční.
Tu, onde, — hopsa! Kterak se to kmitá!
Jsou myriady, nesčetné jich sbory,
až louka těmi báječnými tvory
se hemží jako oblasť duchovitá,
ba zdá se mi, že vidím přehluboký
v ní obraz básníkovy fantasie,
v níž genius své myšlénkové skoky
si provádí a z pylu květů žije.
Slyš, kterak drobounké jsou trylky ony!
zdaž nevzňaly by závisť primadonny?
A nepějí ti pěvci pod vavřínem,
jen pod kvetoucím žebříčkem a kmínem.
Když děvče vysokou se travou dere,
jak záletníky v zajetí je bere;
hle, co jich unáší svým muselínem!
Kdo dá se unést, enthusiast je to;
a ze všech tvorů, co jich rodí léto,
můj obdiv nejvíc vábí koník luční,
ten lehký skakoun, šťastný přemrštěnec!
Jest zeměchodec — a přec okřídlenec;
jest kůň i jezdec — oba nerozluční;
jest Pegasus i básník v jednom těle,
jest bráčem i též sám jest lyrou svojí!

Nač ohlížet se jemu po nástroji?
On bude na své vlastní křídlo chvělé.
Onť myšlénka i forma stejně švižná,
onť bytosť všeobsáhlá, nedostižná.
Jest pěvcem i též posluchačem sobě,
jeť umělec i kritik v téže době,
onť erotik i humorista v pění,
on všecko jest, onť amateur i znatel,
onť autor, publikum — ba snad i nakladatel!
Však při všem úžasném tom přičinění
to malé, živé universum luční —
jak hubené jest, — a již sotva ztuční!
Hle, v říši poesie plné květů
ten její nadšenec — hle jak je suchý!
Ten los má koník do skonání světů
as rovný s poety a s veleduchy.
V říš poesie přijde sekáč s kosou
a pokácí ty květné její divy —
a shrabe vše jak pouhé seno s nivy —
i s trylky, poupaty a slznou rosou . . .
ba s koníky — i s nadšenci, jich druhy,
vše v otepích to nacpe na své vozy, —
my v seně uschnem, spustnou naše luhy, —
a skot se vypase tím senem prozy.

Mravní zápas.

Dva zajíci jak panáčkové stojí;
jich sluchy hybné půvabně je strojí,
jak Hermesovu hlavu perutě;
tak číhajíce bděle, nehnutě,
se obdivují beranímu boji.
Neb na pastvišti trochu opodál
z kés tajné příčiny tak prudce vzplál
dvou soků hněv, že souboj hrozný vedou:
druh druhu čelem do čela vždy vjedou;
tak ranami v se buší hlavy obě,
že jistě mozky otřásají v sobě.
Té půtce zajíc směje se, až pištĺ;
i vzniká tento hovor na strništi:

Mladší zajíc.

Hleď, jak to směšno, starý macíku!

Starší zajíc.

Ty tomu nerozumíš, mladíku!
Toť vážný boj, to není k smíchu věc;
ač nevím, oč jim jde, tož vidím přec,
že jakous křivdu chtějí čestně smazat.

Mladší zajíc.

Jdi! Mají rohy zakroucené nazad, —
ti nenabodnou se a nezraní!
Jsou to jen palice dvě beraní
a trkají se. Toť jsou reci slavní!

Starší zajíc.

Aj, kloučku! Tak se vede zápas mravní;
ten bez krve, ten hlavou jen se svádí, —
ač nechápe tvé horkokrevné mládí,
jak za myšlénku boj se vésti sluší.

Mladší zajíc.

A za jakou to myšlénku se tepou?

Starší zajíc.

To nevím sám, však zkušenosť má tuší,
že za myšlénku jistě velkolepou,
neb zrovna mozkem v mozek sobě buší.

Mladší zajíc.

Rci raděj: palicí že do palice.
Snad neshodli se spolu v politice?
Neb čelem v čelo, slepě, tvrdohlavě —
tak od lidí jsem zaslechl to vždycky —
tak prý se vede zápas politický.

Starší zajíc.

Teď uhodnul's, teď soudíš pronikavě!

Mladší zajíc.

Však myslím, že v té tvrdohlavé seči
as beran berana přec nepřesvědčí!

Starší zajíc.

Toť právě pýchou politické hlavy,
že nic jí nezvrátí! Vždy beran pravý — —
to jest, — chci říci:
vždy pravý politik se musí stříci,
by za pravdu jen nedal svému soku!
On na svém musí stát jak hluchý, slepý,
byť důvody v něj bily jako cepy;
ba pravý politik radš prohloupí,
než ustoupí;
co tvrdí dnes, to věří za sto roků.

Mladší zajíc.

Hlup, nadut, nepoučen, bez pokroku!
Mně nelíbí se taký mravní boj;
mně zdá se lepší obyčejná zbroj!
Hleď, skončili teď souboj sokové,
a po šarvátce jejich hotové
znát není, kdo je vítěz a kdo bit;
jsou oba celí, bez pohrom,
a jeví stejně tupý klid;
ba ten, jenž prohrál v mravním boji tom,
snad sám si není prohry povědom
a pyšně naparuje se, jak může.
Věř, lépe jesti: vyprášit si kůže.

Starší zajíc.

Když po zápase kůže celá jest,
toť mravní vítězství, toť výhry čest.

Mladší zajíc.

Česť? Jdi mi! Takto vyjde nejen zdráv
a nejen živ,
však také se ctí stejnou, kdo jest práv
i kdo jest křiv.

Když mravní boj, ať rány jsou též mravní!
Ať tedy na cti trpí nepřítel;
já bych jej hanbou znamenati chtěl,
neb ostuda jest mravní zbraní hlavní!
Jsem pro políčky!

Starší zajíc.

Nikdy! Totě nízké!

Mladší zajíc.

Jest to tak přirozené a tak blízké!

Starší zajíc.

Mne jest to daleké! Česť zaječí
tak pošramotit důstojnému muži,
toť ještě hůř než vyprášit mu kůži!
Česť, kůže, — obé budiž v bezpečí.
A kdyby znectít bylo vyhrát, věř,
pak vyhrála by vždycky nectná zvěř.
Kdo sám cti žádné nemá, pravím já ti,
ten nejlíp na druhém ji bude rváti
a vždycky nad ním platit za vítěze, —
nechť třeba nectně do zelí mu leze . . .

Mladší zajíc.

Jak — do zelí? Tím na mne míříš zjista!
Co tkne se zelí, — já jsem kommunista;
já o tom nezvratný svůj náhled mám.
My nesázeli ho, — a rovnosť dává
nám k tomu zelí stejná mravní práva.

Starší zajíc.

V ten záhon, kde jsem vládl vždycky sám,
ty se mi loudíš jako vetřelec!

Mladší zajíc.

Sám, nesám! Mžourej teď a hryž svůj pysk:
tvá myšlénka, tvá česť — toť tedy zisk?
Vždyť o věc mravní hádáme se přec!

Starší zajíc.

Mlč již! Mé zelí jest má mravní věc!
Ne zisk! Cti nerozumí, cti kdo nemá!
K tvým urážkám jsou ústa moje němá!
jsem nad ně vznešen! Ranám takovým
jen mravním pohrdáním odpovím!

* *
*

A ten, jenž potupných se bitek zřekl,
náš předůstojný, starý zajíček
teď majestátně přední tlapkou sekl
a vyťal soku první políček;
sok mu jej vrátil chutě, bez váhání!
Tak za myšlénku, za svou česť i zelí
ti bohatýři na se zanevřeli
a vedli mravní zápas fatkování.

* * *

Aj hle, boj zaječí! tenť ještě nad beraní!
Toť chrabrosť zaječí, kde políčky jsou zbraní.

Mravokárce.

Z háje vyšel střelec nedělní.
Užasnul, neb zřel dva zajíce,
jak se políčkují v kruté půtce.
„Tu se rvete, málo dbajíce,
že jste zajícové smrtelní,
a že blízek jest váš hrozný škůdce!
Běda zaječímu národu,
běda, běda zaječímu blahu,
když tak pro dost malou neshodu
bratři nepřátelsky srážejí se,
tak že svému úhlavnímu vrahu
za pečínku sami vydají se!
A pak ještě k tomu: kdyby čestný,
slušný aspoň byl to boj! Leč tak,
na políčky, — totě hanby znak,
totě zlořád nectný, zlopověstný!
Bratr na bratra když ruku zvedá,
vášní nesvornosti slep, když nedá
pozoru si stranou na souseda:
strašný přijde trest, — a běda! běda! běda!“

Po moudrém tom kázání, jež v duchu
kárce proslovil, dal pažbu k uchu,
mžouraje, tvář tlače na pušku,
rváče jednoho vzal na mušku;
rána blýskla, bouchla, — běda! běda!
V pravo jeden zajíc, neposeda,
v levo druhý práší! Hořký klam!
Ušáci jsou oba dva ti tam,
není po nich více ani stopy!
Mravokárce však se za tvář chopí!
tvář je zpuchlá, horká, zčervenalá...
vlastní puška políček mu dala!

* * *

Hrozně nebezpečno bývá sice
(v prostém životě i v politice)
zaslepeným rváčem být i smělcem;
ale ještě hůř, být mravokárcem,
Šalomounem, smírné rady dárcem,
neutrálem, — nedělním to střelcem!

Bajka o jméně.

Velké aquarium, s vegetací;
jest v něm pevnina i širé moře;
vodu vlní ryby, žáby, raci,
na strmé pak romantické hoře
  u vrchole, v stínu kapradí
  zemští tvorové se hromadí.

Tři tam u jeskyně potkali se:
lezoun, v zelenavé upjat šaty,
druhý s čapkou, na větévce vise,
třetí s křidélky a šupinatý, —
  ten se o stvol vine ohonem;
  všichni zdravili se úklonem.

„Vítám v Evropě, — já jsem tu doma!“
vece zelený. „Aj, milý bratře,
s kým mám česť?“ — Tu nožku pod křídloma
podává mu host. „Jsem na Sumatře —
  trochu na východě — narozen;
  s tebou — zdá se — jaksi příbuzen?“

„Jaká radosť!“ zelený se vděčí.
„Však i tebe vítám, vzácný druhu;
odkud, prosím?“ Stejně vlídnou řečí
onen s čapkou dí: „Jsem z jižních luhů,
za mořem tak trochu od strany, —
Američan jsem já z Guyany.“

„Z takých dálek“ — volá zvíře prvé —
„při shledání — je to tklivá scéna —
poznáme se — bratry jedné krve!
Prosím, drazí: vaše ctěná jména?“
Tu se představují sobě tak:
„*Bazilišek!*“ „*Ještěrka!*“ a: „*Drak!*“

Troje přední nožky, ku objetí
dokořán již rozepjaté, sklesly;
jak zlý duch když v dobrou shodu vletí,
ve třech postavách se nechuť kreslí;
„těší mě!“ jen chladně všichni dí, —
pak se každý stranou odklidí.

Bazilišek draka potkal na to.
„Bratře,“ vece, „s ještěrkou nic není;
zvíře to prý jesti jedovato,
jeho jméno jesti k pohoršení.
Já s ní žádných spolků nechci mít!“
Domluviv to, šel se někam skrýt.

S ještěrkou se dráček sešel kdesi.
„Slyš mě,“ šepce; „bazilišek, víš-li,
jed má v očích, lidé se ho děsí,
zlé má jméno, zle se o něm smýšlí;
proč bych se mu raděj nevyhnul?“
V tom se na křídlech kams vyšvihnul.

Ale ještěrka, jak shlédla zase
baziliška, dí mu: „Zle je s námi!
Onen drak, — víš, k jaké patří chase?
Je to zloboh, netvor světoznámý:
Všechno ďábelství a všechen jed
k jeho jménu pojí celý svět!“

Uklouzla. — I stále každý ze tří
o dvou druhých ponětí má špatné;
z hnutí, z hledů jejich zlo jen větří,
když je potká, mlčky zoubky zatne;
každý tak se bojí druhých dvou,
sám že zalézá radš v jamku svou.

Já pak hlavu sobě lámu velmi,
proč ta bezvinná a prapočestná
zvířátka jak jedovaté šelmy
v ústech světa jsou tak zlopověstná?
Proč, kdo neublížil nikomu,
na svém jméně snáší pohromu?

A tím víc pak hlavu sobě lámu,
proč v to aquarium k divné zvěři
nedali též divné zvíře Famu,
lhářku známou, jíž přec každý věří,
a jež pro nic, když jí libo jest,
lidem otravuje mír a česť?

Ale nejvíc žasnu — a jsem v právu, —
proč v to aquarium velkolepé
spolu s Famou nedali též *slávu*,
nejdivnější zvíře, hloupé, slepé,
jež tak často slaví z plných plic
prázdná jména — pro pouhé též nic.

Z lásky k vlasti.

Pravdivý to příběh, dojemný:

Nevýzkumně lupič tajemný
na smetanu do sklepa se vkrádal
opatrné paní hospodské;
její ostrovtip ho nevybádal
ani oko její prorocké.
Záhada tím hlubší obetkává
tajně každou zločincovu stopu,
smetana že na polici stává
vzdušně zavěšené ode stropu,
na provazech vždy se houpající,
jížto těm, jimž křídla odepřena,
jistě na věky jest nedosíci!
Police, jak sama okřídlená,
míhá před bědnými zeměšlapy
jako plody ráje před Tantalem.

Oko nalíčeno. Kéž se lapí
démon škůdce! — Ale s jakým žalem
mstitelka zří vězet hrdlem v očku
svého miláčka, své vše, svou kočku!

Soud je strašný. Zrada taková
hořce bouří srdce ženy rázné.
„Smrt!“ zní první rozhodnutí zkázné.
Přece — přec však soucit zachová
hlavu propadlou, jež v oku vázne;
souzeno, ne bez bolu a strasti,
hříšnou kočku vypovědět z vlasti.

Srdci soudkyně se uvolní,
o hříšnici když se hlásit slyší
známou chalupnici přespolní:
„Dejte mně ji! U nás máme myší!
Nechť je mlsná! Přece si ji beru;
smetana — ta u nás v domě věru
v hrncích nestojí a nekysá; —
kde nic není, kočka nesmlsá.“

Hříšnice tak po procesu krátkém
v nůši pevně obvázané šátkem
do vyhnanství unesena v dál.
Dlouhý, vroucí pohled za ní plál
z očí oné, jež ji odsoudila.
Ach, vždyť kočička ta roztomilá,
lichotivá, čistá, — z domova,
kde se narodila, kde se hřejí
u peci teď sličné děti její,
jesti vyděděna, do slova!

Mstitelka, jež v dumách za ní zírá,
tajně dlaní cosi s oka stírá.

Třetí vzešel úsvit po rozsudku.
Jako v šero chladné svatyně
záře vniká na práh kuchyně;
čtyřnohý v ní stín — co to? aj v skutku!
zázrak jest to! neslýchaný div!
Slepě v cizí nůši odnesená
přes dvě míle cesty z dálných niv
vrátila se kočka odsouzená!
Paní hospodské to srdcem hýbá,
ona kočku zdvihá, laská, líbá,
ona opět s očí stírá cosi
a tu vzácnou kočku po domě
od jednoho ke druhému nosí,
hlásajíc jim sebevědomě:
„Sotva člověk v kočáře by krytém
cestu vštípil tak své paměti!
Kočka moje nalezla ji citem,
láskou pro domov a pro děti!“

Dojímala každého ta zpráva;
kočka přijata jest poznovu!
Vůkol rozlétla se její sláva;
tklivý příklad lásky k domovu
mravně působil na všecky strany.

Ztratila se kočka; nejspíš snad
mateřsky teď dřímá u koťat.

Ale když pak na svůj dohled ranný
hospodská si v sklepě svítila,
police se divně klátila, —
kočka seděla tam u smetany!
A co dále? Nic, — to zcela stačí!
Známe, komu domov milovaný
s tklivou láskou k vlasti tolik značí:
vlasť je tam, kde sedím u smetany.

Vzácná moucha.

Létá divná moucha, rozmarná i hbitá;
brzy tu, zas onde písničku si bzučí;
chameleon sedí, číhá, lapá, chytá, —
kterak pro tu mouchu zjitří se a zmučí!

Pro jedinou mouchu! — Jaká však to moucha!
Chameleon po ní náruživě pase;
kolikrát on mění barvu svého roucha,
když tak blízka byvši ulétla mu zase!

Jest to moucha zlatá, s leskem proměňavým;
chameleon po ní chtivým očkem střílí,
vzhůru k stropu levým, dolů k zemi pravým,
vždycky za tou mouchou, k lákavému cíli!

Ach, jak jeho jazyk za mouchou se dlouží,
jazyk skoro delší nežli celé zvíře!
Zázračný ten jazyk nadarmo přec krouží
za vábivou mouchou v nejdelší své míře.

Sezelenal zlostí oklamaný honec,
nadějí zas novou zrůžovatěl nyní,
žloutne, šedne strachem, žeť již všemu konec,
znova lapá: marno, ať si co chce činí.

Ať si jak chce šilhá chytře na dvě strany,
ať mu moucha zrovna kolem nosu míhá, —
sebe umněji ten jazyk nevídaný
ať se vyšvihuje a svou mouchu stíhá.

Marno! — Přec! Hle, lapil pohyb jeho křepký
konečně tu vzdušnou Štěstěninu dceru, —
neboť jazyk mrštný, smělý, dlouhý, lepký
vždy přec chytne zlatou mouchu *karrieru.*

Saranče nábožná.

Přiletěly kobylky, ta strašná polí metla;
lačná jejich hltavost kde jaké stéblo smetla,
každý lístek, každý puk až k srdci vyhlodaly;
odlétly zas oblakem a poušť tu zanechaly.

Černošedé prostory tu mrtvy leží ladem;
nevzkříší jich rosa slz, jež děti pláčí hladem,
nevynutí matek sten ni mračných mužů kletby
zeleni zas nadějné z té zničené v nich setby.

Kol jen niveč zoufalý, jen prázdnota i mření;
vidět ani člověka ni zvířátka tu není.
Po širém tom hřbitově jen sivý fakir kráčí.
„Kdo mi dá teď almužnu, kdy všichni hladem pláčí?“

Zastavuje náhle krok a v černou zem se dívá;
z milionů kobylek — hle, jediná tam zbývá;
přední nožky zvedajíc jej maně upomíná
na člověka v modlitbách, jenž ruce k nebi vzpíná.

Saranče to nábožná, neť kobylky to zkázné.
Ta, když klásku nikde kol, jen širé pole prázdné,
lapá nejdrobnější hmyz, jenž hladov létá kolem,
jako by se modlila i rozplývala bolem.

Jak by za loupežný hřích své rodiny se kála,
chytře číhá na kořisť. A když tak dlouho stála,
fakir hleděl zamyšlen, jak muška kol se kmitla,
saranče jak nábožná ji v nožky spjaté chytla.

Aj tu fakir pochopil, jak dary přece získá;
na saranči uviděl, jak pomoc jesti blízka!
Postavil se sám a sám v žeh slunce v pusté nivy,
ruce zvedl k nebesům a stál jak pomník živý.

Stál, jak by se za všechen rod lidský modlil k Pánu,
od hříšných by odvrátil svůj hněv a trestu ránu,
stál, jak chtěl by vytrvat v tom němém horování,
až by s nebe vyprosil zas božské slitování.

Jak by sebe v oběť dát chtěl za vše pokolení,
až by sklesnul vysílen a zemřel při modlení;
jak jen pro hladový lid by vymodlit chtěl chleby,
stál jak zbožná saranče a zvedal ruce k nebi.

Přišly ženy plačící a chvělí starci z chaty,
viděli, jak modlí se tam za ně cnostný svatý;
přišli muži pochmurní a sklonili svá čela;
všecka srdce vděčností a nadějí se chvěla.

Kde co měli schováno, vše přinesli mu z chatek,
dali chléb svůj poslední a mincí skrovný statek,
dali vše, co zbylo jim, a lkajícími hlasy
prosili: „Ach modli se! Nás modlitba tvá spasí!“

Než pak večer na tu poušť a na tu bídu klesl,
fakir tolik darů měl, že víc by neunesl;
náruč dlouhým zdvižením měl sice zdřevěnělou,
přec však pobral kořisť svou, jak byla, šťastně celou.

Homraj.

Jeť hezky sedět v srdci Evropy,
však věřte, zle tu, zle jest pro bajkáře.
neb z časů Noemovy potopy
tu zbylo málo vděčné němé tváře.
Dřív nebyla tu nouze o bestie
svou silou děsné, dravé
a vzácně zajímavé;
teď krotká, všední zvěř tu jenom žije.

Šelť bajkář z lůna civilisace
kams v divočinu hledat sobě látky, —
neb o kohoutech, o psu, o strace
již nezbývá ni vlásku na pohádky!
Cos nového šel zhlédnout na východ;
tak zašel na bestie
si zrovna do Indie.
„Tam," doufal, „poznám vtipných šelem rod."

Šel pralesem. To víte, že co krok
tam slyšel řvaní, viděl stopy šelem,
však když je stíhal, přišel na potok
neb vrazil o kmen nosem nebo čelem,
či klopýtnul kdes botou o kořen,
a nechť se jak chtěl snažil,
jen sklamání vždy zažil,
až umdlel, rozmrzen a umořen.

Tak seděl kdys a dumal ubožák;
v tom cos jak vítr lesem zašumělo, —
to letěl velký, širokřídlý pták
a spouštěl s výše svoje černé tělo
níž pod strom starý, v jehož mocný kmen
jak oštěp vrazil kutý
svůj velký zoban žlutý
a za chvíli zas vytáhl jej ven.

Co to? Hle, z kmene dirkou neznačnou
se vysouvá hrot zprvu krátký, outlý,
pak dlouhý, tlustý, — shodou zázračnou
toť právě taký zoban pozažloutlý,
jenž ven se vypjal a se otevřel!
Toť strom — co jen to značí? —
strom, jenž má zoban ptačí?
Náš bajkář v ustrnutí na to zřel!

„Co se to děje?“ zvolal vyskočiv,
a černý pták, naň vážně zoban žlutý
i s rudým nad ním rohem otočiv,
děl po sanskritsku: „Nuž, ten strom je dutý,
a já mám hnízdo v jeho prázdném kmenu!
Jsem homraj, — víš-li o mně?
Já v kotlavém tom stromě
jsem hlínou pevně zazdil svoji ženu.

Tamť její místo, její svatyně!
Tam ať mé děti líhne v oddanosti;
toť její cíl a blaho jedině,
toť sladký obor její povinnosti!
Dost, že jí nechám otvor pro zobák!
Já krmím ji, — ať tyje,
ať štěbetá, — tím žije!
Leč kromě zobce — žena není pták!

Jí volnosť by jen byla na škodu!
Snad by jí také létat přišlo k chuti?!
Muž homraj smí jen míti svobodu,
by z plných sil se vznášel na peruti!
Jen jemu náleží jas blankytu
i větrů bujná říše
a lesů šumná výše!
Však ženě patří zůstat v úkrytu.“

„Dost!“ křiknul bajkář, dav se v zlostný smích,
„dost tvého žvastu! Doufal jsem již věru,
že novou bajku najdu v pralesích,
však vidím, nového nic nenaberu!
Ne, proto nemusel jsem do krajů
a pustin cizích táhnout
i v divém lese střáhnout:
dost máme doma takých homrajů!

Co zřím, to v Kocourkově zřel jsem již, —
co kážeš mi, to ve Lhotě jsem slyšel!
Hm, zazdít — mimo zobák — ženu v skrýš, —
jak! pro tu novosť jsem si k Hindům vyšel?
Tož mohu domů s prázdnem jíti zas,
s mou bajkou již jest Amen!“
I hněviv zvedl kámen,
ten hodil na ptáka. Pták vydal hlas —

Hlas — věru hlas — jak oslí hýkání!
„Dost!“ volal bajkář, „toto známe také!
Tvé staré, otřepané říkání, —
ach to by byly bajky neonaké!
Tvé peří, homraji, my známe příliš,
tvou řeč i tvoje vlohy,
ba známe i tvé rohy . . .
Žes originál, — v tom se, brachu, mýlíš.“

Ježek.

Hrd na své bodce, ježek sobě myslí:
„Kdož mezi domácími zvířaty
jak já tak panský jest a neodvislý?
Já měřiti se mohu s knížaty!

„Jsem roven vládcům, kteří od nikoho
nic nestrpí a strpět nemusí!
Kdo mne se dotknout smí? Ať zkusí toho!
A zkusí-li, pak také zakusí!

„Nic krásnějšího na tom světě není
než býti po zuby vždy ozbrojen;
ať národ, jedinec či pokolení, —
jen tak jest každý jist a spokojen.

„Jen s pohrdáním hledím na papouška;
čím pestré peří jest a zlatá klec?
He, vzácnější jest bodlavá má rouška
a pyšnější má rozježená plec!

„A čím jest kanár žluťounký a hebký?
čím naší kočky měkký hermelín?
Čím pinč, jenž lehá na slečniny trepky
a jako mazlík sedá v její klín?

„Však důstojno-li jest to? Ó to ztěžka;
těm poníženým já se mohu smát,
neb není větší cti a slávy ježka,
než aby se ho každý musel bát.“

V tom hravá dívčinka, jež kotě hýčká —
neb odchovala si je do dneška —
i líbá kanárka i hladí psíčka,
se zahleděla dlouze na ježka.

„Ty ubohý!“ dí se soucitem v hlásku,
„jak líto mi tě bývá tolikrát,
že pro zvířátko každé máme lásku,
jen tebe nemůže mít nikdo rád!

„Tys nešťasten, neb každý se tě štítí,
jak vždy bys ránu jen chtěl zasadit!
Ne, vím, žes dobrý; chci tě ráda míti;
pojď, ježečku, a dej se pohladit!“

I ručinku tak něžnou k němu chýlí,
až v ježku též cos něžného se hne;
však sotva se ho dotkla, již v tu chvíli
v něm stará ježčí pýcha vyšlehne.

On vzepne bodce, píchne zle a tvrdě —
a králem pocítí se podtají!
Dnes nade vše svou velkost cení hrdě,
že zbodal ruce, jež jej laskají.

* * *

Ty, jež to čteš: ó! bajka má tě bodla? —
Však ty, jež píšeš to: též cítíš hrot? —
Z nás každý, sebelásky drsná moda,
měl chvíli ježčí . . . ďáblu svému vhod.

Aesopovi.

Ne, nelíčí tě krásným stará zvěst!
Kdo vtipem tepou, smějí ti být krásni?
Kdo pravdu hlásá, zdaliž lidská lest
a chytrosť — aspoň hrb mu nepřibásní?

Nechť peruť, genie! ti zdobí plec,
klep utne ji, když pravda jest tvou vinou,
a nemohou-li na ducha, tož přec
kýs Pelionek na záda ti všinou.

Ty starý bajkáři a proroku,
můj Aesope! tvá břitkosť pronikavá
se mohla roznítit jen v otroku,
v němž plála po svobodě touha žhavá.

Ba věkové to cítí dalecí,
co křivdy osočenou plec tvou hnětlo,
než sebrals v podobenství zvířecí
změť lidsky urozenou, božská metlo!

Ne, zotročiti nemohli tvůj vtip!
Bylť bičovaný otrok sám jich bičem,
svých pánů pánem, — vášní jich a chyb
jsa soudcem, jehož nezdolali v ničem.

Ty svoboden byls ve své porobě,
však oni otroky v své hrdé mysli;
ne po nich dědictvím, však po tobě
van ducha volný zbyl a neodvislý.

Byť zlata podávali sebe víc,
jen prodat mohli tě, však nikdy *koupit!*
Byls v moci jich, a směli bít tě v líc,
však o tvůj úsměch nemohli ji zloupit.

S tím úsměchem jsi dočkal svobody,
jsa množstvu mudrcem a rádcem králi;
když hýčkali tě slovy lahody,
tys jen se usmíval: vždyť se tě báli!

Té zášti pud, jenž dřív ti pouta kul,
se za tvůj úsměch vymstil na tvém žití;

ty urazils jim Delfský orakul, —
a se skály tě svrhli kněží lítí.

I nemohlo být smrti krásnější!
Ty nestáls o smrtelné lůžko měkké!
Jen tak, jen ubitím se zkonejší
a umlčí hlas pravdy prostořeké.

Však zdá se mi, jsou ještě Aesopi
a dosud orakuly nedůtklivé, —
jsou, byť i světští, Delfští pochopi,
již na smrť pravdy půjčí ruce mstivé.

A podnes bajkář může srazit vaz;
vždy šalba má své spiklé tovaryšstvo!
Takž Aesop umřel, — nesmrtelno as
však na vždy — Aesopovo živočišstvo.

Já nejsem Aesop, nejsem z proroků!
Já malá nejsem Lafontaine ni Krylov;
však přece pestrosť divných živoků
mě svodně vábí: jen si kořisť vylov!

A možno, že i na mne dojde řad,
ač mdle jen drnkám na skořápku želví!
Též mne sbor Delfský v propasť vrhne snad
že v ptačí mluvě štvu, jak Aesop ve lví.

Než buď si! Kéž jsem k tomu velká dost,
by postřehli mne bohorovní s copem!
Ba skoro mám tu bujnou ctižádost,
z ruk magů letět střemhlav za Aesopem.

Neb zhýčkána již pýcha má jich mstou!
Či nevím o ranách a panské zlobě?
Mám, Aesope, teď marnost neženskou,
ač nebyls hezkým, podobat se tobě.

Lenoviště.

V slunné pláni zkvétá lnové pole;
modrojasno v hůře, modro dole;
každý kvítek — dětské oko děví,
jež, jak nebeské je, dosud neví;
tisícem těch očí země zírá
s dívčí tužbou v oko všehomíra,
tisícem těch tužeb hledá, tuší
v slunném oku světa slunnou duši;
v snivě sladké víře sobě věstí
z krásy tamo Boha a zde štěstí.

Bylinko ty skromná, modrokvětá,
nesázená k zdobě, k práci setá,
nevzácna i nehýčkána nikým
šatíš pole pláštěm převelikým
a pak ještě košiličkou malou
veské dítě s tvářkou oháralou,

s vláskem jak tvé vlákno běloplavým,
s očkem jak tvůj kvítek modrosmavým!
Tobě rovna v sadě ani v poli
z kněžen květin žádná, kterákoli.

Jak jsou pyšny, skoupy vedle tebe!
Lnové pole — zemský kousek nebe,
jež se drobným květem rozdělilo.
Lnové pole! jak je zříti milo!
Blankyt květů připomíná vidu
blankyt duše dětské, duše lidu,
blankyt mysli prosté, neodkvetlé,
slunící se přímo v božském světle,
před nímž chorý zrak si mudrc kryje . . .
Květy lnové! Květy poesie!

Vám, vy kvítky, vzdávám krásy cenu!
Tak se do vás vhlížím, květy lenu,
květné oči květných upomínek!
A přec nikdy v kytku ani vínek,
v nějž si váži tiché polní kvítí,
netrhám vás, nechť váš blankyt svítí
vábně zvlněn v moře v slunné nivě;
kolem vás vždy kráčím zdrželivě,
a tak ctí vás každý, v tomť nám shoda;
kvítky štědré, vás by bylo škoda!

Bylo by vás škoda, květy lnové,
jako vás, vy čistí, mladí snové,
důvěřivé, blouznivé vy vzněty,
dětinných vy očí ždané světy!
Kdo by poli bral ty květy míru,
očím nebejas a srdcím víru?
Kveťte, s jasem rajským snubte sebe,
na zemi ať déle dlí kus nebe!
Kveťte, — opadáte záhy na to!
Květ i odkvět — obé jest to svato.

OBSAH.

Stránka

Poetické besedy:

I. Ballady a romance od Jana Nerudy 40 kr.
II. Oldřich a Božena. Idylla od A. Heyduka 50 kr.
III. Petrklíče. II. vyd. Báchorka od Svat. Čecha 40 kr.
IV. Staré zvěsti. Od Jar. Vrchlického 50 kr.
V. Prosté motivy. II. rozmnož. vyd. Od Jana Nerudy 50 kr.
VI. Ballady. Napsal Lad. Quis. 45 kr.
VII. Griselda. Povídka veršem od J. Zeyera 65 kr.
VIII. Všední život. Báseň od K. Legera 40 kr.
IX. Záviš. Napsal Fr. Chalupa 50 kr.
X. Zpěvy knížecí. Básně Fr. Kvapila 50 kr.
XI. Lešetínský kovář. Báseň od Svat. Čecha. (Zab.)
XII. Vlaštovičky. Selanka od E. Krásnohorské 40 kr.
XIII. Ze života. Básně J. V. Sládka 60 kr.
XIV. Přeludy. Báseň od Karla Legera 35 kr.
XV. Třešně. Humor. pov. Napsal L. Quis 50 kr.
XVI. Z doby táborů. Od Antala Staška 65 kr.
XVII. Hanuman. II. vyd. Bajka od Svat. Čecha 50 kr.
XVIII. Na přástkách. Napsal Ad. Heyduk 45 kr.
XIX. Husitská svatba. Báseň Ot. Červinky 45 kr.
XX. Zpod jarma. Básně Svet. Hurb. Vajanského 45 kr.
XXI. Píseň o Činu. Zpívá Fr. S. Procházka 50 kr.
XXII. Selské ballady od J. Vrchlického 50 kr.
XXIII. Na dívčím kameni. Napsal Ot. Mokrý 35 kr.
XXIV. Mrtvá země. Pověsť od R. Pokorného 50 kr.
XXV. Šimon kostelník. Od Em. Miřiovského 40 kr.
XXVI. Čechův příchod. Báseň J. Zeyera 60 kr.
XXVII. Básně Václava Bolemíra Nebeského 40 kr.
XXVIII. Evropa. III. vyd. Báseň Sv. Čecha 50 kr.
XXIX. Ve stínu lípy. III. vyd. Báseň Sv. Čecha 50 kr.

XXX. Čerkes a jiné básně od Sv. Čecha. II. vyd. 50 kr.
XXXI. Poslední rusalka. Od Karla Legera 60 kr.
XXXII. Šumavský Robinson. Od Elišky Krásnohorské 60 kr.
XXXIII. Písničky. Od Ladislava Quisa 50 kr.
XXXIV. Opět na horách. Od Rudolfa Pokorného 60 kr.
XXXV. Jitřní písně. II. vyd. Od Svatopluka Čecha 45 kr.
XXXVI. Obrázky. Básně od Adolfa Heyduka. 45 kr.
XXXVII. Nové písně. Od Svatopluka Čecha 60 kr.
XXXVIII. Na domácí půdě. Básně Jaroslava Vrchlického 65 kr.
XXXIX. Úsměvy. Písně Růženy Jesenské 50 kr.

Číslem 41. bude:

V zátiší.

Román od Karla Legera.

Předplacení na „Poetické besedy" není žádné. — Svazky prodávají se jednotlivě. — Kdo z venkova objedná si alespoň dva svazky najednou, obdrží je frankovány.

TISKEM DR. ED. GRÉGRA V PRAZE.